

## Bölüm 13

# II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE KIZ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ İSTANBUL RÜŞTİYELERİNİN VE ÖĞRENCİ KIYAFETLERİNİN İNCELENMESİ

Mine CERANOĞLU<sup>1</sup>  
Arzu BOY<sup>2</sup>

### Giriş

Osmanlı Devleti'nde kız öğrenciler, Tanzimat Dönemi'ne (1839-1876) kadar sıbyan mekteplerine gidebilmiş; bu dönemden itibaren kız öğrenciler için rüştiye (orta-okul derecesindeki eğitim kurumu) derecesinde eğitim kurumları açılması gündeme gelmiştir. Kızların rüştiye derecesinde eğitim almaya başlaması dönemin en büyük başarısı olarak değerlendirilmektedir (Berkes, 1973) ve kız öğrencilerin rüştiye seviyesinde öğrenim görmeleri eğitim adına önemli bir gelişmedir (Tekeli & İlkın, 1999). Eğitim sisteminin en temel kanunu Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 1869'da kabul edilmiş ve bu kanunda kız öğrencilerin eğitim alması hakkında hususlar yer almıştır.

Tanzimat Dönemi'nde okul sayısını çoğaltmak için daha çok okul açmak hedeflenmiştir okulbinalarının elverişli olup olmadığına çok fazla dikkat edilmemiştir. Eski sıbyan mektepleri, bazı boş evler, konaklar, vb. yerler rüştiye okuluna dönüştürülmüştür. 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nın getirdiği mali bunalım ile bu yıllarda okullar ihmal edilmek zorunda kalmışsa da daha sonra büyük bireğitim hamlesi başlatılmıştır. Bu dönemde rüştiyelere büyük bir katılım yaşandığından mevcut okul binaları yetersiz kalmıştır. İstanbul'daki resmî rüştiye sayısına bakıldığında Tanzimat Dönemi ile II. Abdülhamid Dönemi arasında bir fark olmamasına rağmen öğrenci sayılarında 3-4 kat artış olmuştur. Bu dönemde özel okullar da yaygınlaştırılarak eğitimin yükünün kısmen varlıklı insanlar tarafından karşılanması sağlanmaya çalışılmıştır. (Demirel, 2002). Tanzimat Dönemi'nde açılmaya başlayan kız okullarının sayısına II. Abdülhamid Dönemi'nde açılan kız rüştiyeleri ve özel okullarda eklenmiş ve eğitim de büyük aşamalar kat edilmiştir.

Cevri Kalfa Mektebi, ilk kız rüştiyesi olarak 6 Ocak 1859'da açılmış ve kız öğrencilerin rüştiyeye seviyesindeki eğitimleri bu okulun açılmasıyla birlikte başlamıştır (Görür, 2015).

Tanzimat Dönemi ile birlikte okullarda Fransız modeli örnek alınmış, okul yapı-

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, mine.ceranoglu@gmail.com.

<sup>2</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, arzunar@hotmail.com.

çok yaygın olmadığından rüştüye gelen fotoğrafçının geleceğiz öğrencilere önceden haber edilmesi ile kız öğrencilerin o güne özel ve süslü kıyafetleri tercih ettiği düşünülebilir.

Fotoğraflarda yer alan kız öğrencilerin elinde kitap ya da rulo şeklinde kâğıt tuttuğu dikkate çekmiştir. Kız öğrencilerin elinde kitap tutması; fotoğrafın eğitim kurumunda çekildiğini göstermek için; rulo şeklinde kâğıt tutması ise; okulun mezuniyet günü olduğunu göstermek için olabilir. Özel anlatımlı fotoğraf çekimlerinde aksesuarlar gerekli ve önemli bir malzemedir. İnsanlar, fotoğraf çektirirken anı hatırlatacak aksesuarlar almakta; fotoğrafçılar da çekimini yapacağı konuya göre insanların taşıyabileceği, tutabileceği aksesuarlar seçmektedir.

II. Abdülhamid Dönemi'nde resmi rüştüyelerde öğrenim gören sivil kıyafetli kız öğrencilerin Avrupa modasına uygun modeli olan entari, etek ve bluz, pelerin, ceket vb. parçalar giydiği; resmi kıyafetli kız öğrencilerin ise entari giydiği görülmektedir. II. Abdülhamid Dönemi'nde özel rüştüyelerde öğrenim gören sivil kıyafetli kız öğrencilerin de entari, ceket, bluz ve etek gibi parçalar giydiği; resmi kıyafetli öğrencilerin de entari giydiği görülmektedir.

Resmi ve özel rüştüyelerde öğrenim gören kız öğrencilerin saça taktıkları aksesuarların başında kurdele gelmektedir. Kız öğrenciler çoğunlukla saçlarını kurdele ile bağlamış; ya ön omuzdan aşağıya doğru sarkıtmış ya da arkada toplamıştır. Kız öğrencilerin genellikle uzun konçlu bot ya da fiyonklu ayakkabı tercih ettiği görülmektedir.

Resmi ve özel rüştüyelerde öğrenim gören kız öğrencilerin üste giydiği parçalar-genellikle; takma yakalı, robalı, serbest pilili, takma kollu, kol boyu uzun modeller giydiği; alta giydiği parçalar ise etek ucu açılımlı, serbest pilili, etek boyu baldır ile ayak bileği arsında biten modeller giydiği görülmektedir. Kız öğrencilerin hiçbirinin pantolon giymemesi, dikkat çeken en önemli özelliktir.

Kız öğrencilerin giydiği sivil ve resmi kıyafetlerin genelinde ya dantel, fiyonk, kurdele, çiçek gibi süsleme malzemeleri ile ya da pili, büzgü, fırfır, nervür gibi dikiş teknikleri ile süslediği görülmektedir. Bu durum, kız öğrencilerin okulun günü ilk ya da mezuniyet günü okula özenle hazırlanarak gittiğini akla getirmektedir. Talu (1952) da çocukların okulun ilk günü {amin alayı yahut bed-i besmele cemiyeti adı verilmektedir (Özyalvaç, 2012)}her gün giydiklerinden daha iyice, oldukça süslü ve kimi zaman zinetlendirilmiş bir elbise giydiğini belirterek bu görüşü desteklemektedir.

## **Kaynakça**

- Akyüz, Y. (2015). Türk eğitim tarihi. Ankara: Pegem Akademi.  
Berkes, N. (1973). Türkiye'de çağdaşlaşma. Ankara: Bilgi Basımevi.  
Demirel, M. (2002). Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştüye Mektepleri, Türkler. C.IV, Ankara. Devlet Salnamesi (1903, 1908, 1909).  
Ergin, O. (1977). Türk maarif tarihi. C. I-II, İstanbul: Eser Matbaası.  
Corsaro, A. W. (1992). Interpretivereproductioninchildren'speercultures.*SocialPsychologyQuarterly*, 55 (2), 160-177.  
GörürD. E. (2015).İnarsüştüye mektepleri: yanyahamidiyeinas rüştüye mektebi örneği.*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (36), 311-322.

## *Sosyal Bilimler Tarih ve Sanat*

- Karal, E. Z. (1996). Osmanlı tarihi. C.VI, Ankara:TTK.
- Koçer, H. A. (1992). Türkiye’de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi. İstanbul:MEB.
- Kodaman, B. (1991). Abdülhamit devri eğitim sistemi. Ankara: 1991.
- Kurnaz, Ş. (1991). Cumhuriyet öncesinde Türk kadını. Ankara:Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kurat, A. N. ( 1931). Türkiye ve Rusya. Ankara: TTK.
- Kurt, K. S. ( 2012). II. Abdülhamid dönemi’nde kız rüştiyeleri.Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 29, 1-19. Library Of Congress (Washington Kongre Kütüphanesi) II. Abdülhamid Fotoğraf Albümü. <https://www.loc.gov>.
- Maarif Salnamesi (1898, 1899, 1900, 1901, 1903).
- Özalp, R. &Ataünal, A. (1977). Türk milli eğitim sisteminde düzenleme teşkilatı. İstanbul: MEB.
- Özlü,P.&Ceranoğlu, M. (2015). Geleneksel kadın giysi kültürünün posta pulları ile tanıtılması.Akademik Bakış Dergisi, 1, 557-572.
- Özyalvaç, Y. Ş. P. (2012). Mektebe ilk merhaba: sıbyan mektepleri. Haşim Şahin & Nurdan Şafak (Ed.), Osmanlı dünyasında çocuk olmak içinde (s. 97-127). İstanbul: Dem Yayınları.
- Rogan, L. E. (1996). Asiret mektebi: abdulhamidü’sschoolfortribes (1892-1907).International Journal of Middle East StudiesVol, 28, (1), 83-107.
- Solak, L. (2014). Türkiye’de okul kıyafetleri ve sosyo-politik değişimin etkisi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3 (39), 420-427.
- Şen, A. (2013). Osmanlı’dan günümüze eğitimde modernleşme çabaları. Ekev Akademi Dergisi,17 (57), 477-491.
- Talu, E. Ekrem (1952). Mektebebaşlayış. Resimli Tarih Mecmuası, 3/35, Kasım.
- Tekeli & İlkin, (1999). Osmanlı İmparatorluğu’nda eğitim ve bilgi üretim sisteminin oluşumu ve dönüşümü. Ankara: TTK.